

**Rapport bevindingen Visitatiecommissie
Jaarlijkse visitatie 2016
Stichting Pensioenfonds Stichting Pensioenfonds Deutsche Bank**

DE VISITATIECOMMISSIE

**Dries Nagtegaal
Kees Vernooij
Niek de Jager (voorzitter)**

Maart 2017

Inhoudsopgave

1. Inleiding
2. Het Fonds (de karakteristieken)
3. Bevindingen
 - a. Opvolging aanbevelingen jaarlijkse visitatie 2015
 - b. Algemene gang van zaken
 - Ontwikkelingen wet- en regelgeving en overeenkomsten
 - Ontwikkelingen in de (financiële) positie
 - Toekomst Fonds
 - Risicohouding, beleidsuitgangspunten en haalbaarheidstoets
 - Externe verslaggeving
 - c. Governance
 - Algemene taak en waarborging goed pensioenbestuur
 - Evenwichtige belangenbehartiging
 - Beheerste en integere bedrijfsvoering
 - Verantwoordingsorgaan
 - Uitbesteding
 - Externe accountant en certificerend actuaris
 - d. Geschiktheid
 - Geschiktheid en betrouwbaarheid bestuur
 - Voorzieningen voor verantwoordingsorgaan
 - Tijdsbeslag
 - Diversiteit
 - Permanente educatie
 - Zelfevaluatie
 - e. Beleggingen
 - Strategie, beleid en algemene oriëntatie
 - Uitvoering beleggingsproces
 - Maatschappelijk verantwoord beleggen
 - Uitvoering en uitbesteding
 - Monitoring
 - Externe toetsing
 - f. Risicobeheer
 - Algemene beginselen risicobeheer
 - Beheersing uitbestedingsrisico's
 - Integriteitsrisico
 - ICT risico's
 - g. Communicatie
 - Communicatiebeleid
 - Informatie aan individuen
 - Te publiceren informatie

Bijlage 1: Korte samenvatting van aanbevelingen

Bijlage 2: Lijst van geraadpleegde documenten

Bijlage 3: Samenvatting

1. INLEIDING

a. (Wettelijke) Opdracht visitatiecommissie

De visitatiecommissie heeft tot taak toezicht te houden op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het pensioenfonds. De visitatiecommissie is ten minste belast met het toezien op adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur en legt verantwoording af over de uitvoering van de taken aan het verantwoordingsorgaan en de werkgever en in het jaarverslag.

Het bestuur van Stichting Pensioenfonds Deutsche Bank (hierna: het Fonds) heeft VCHolland en daarmee de leden van de visitatiecommissie d.d. 20 oktober 2016 de opdracht verstrekt om een vervolgvizitatie uit te voeren. De beoordelingsperiode van deze visitatie strekt zich uit tot de op 31 december 2016 voor de visitatiecommissie beschikbare informatie met betrekking tot de periode tot 31 december 2016. De vorige visitatie heeft over 2015 plaatsgevonden en werd eveneens door VCHolland uitgevoerd.

b. Doel en inrichting visitatie

Het intern toezicht vervult zijn toezichtstaak zodanig dat het bijdraagt aan het effectief en slagvaardig functioneren van het pensioenfonds en aan een beheerste en integere bedrijfsvoering door het pensioenfonds. De Visitatiecommissie richt zich niet op een inhoudelijke toetsing van het gevoerde beleid maar geeft - conform de hierboven weergegeven wettelijke taakopdracht - een oordeel over het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken.

De bevindingen van de visitatiecommissie (hierna VC) zijn vastgelegd in deze rapportage overeenkomstig de geldende wet- en regelgeving en de eisen van goed vakmanschap. Het Fonds heeft aan de VC alle inlichtingen en gegevens verstrekt, die deze voor de vervulling van zijn taak redelijkerwijs nodig heeft. De inlichtingen werden desgevraagd schriftelijk verstrekt.

Het bestuur verplicht zich dit rapport in een bestuursvergadering aan de orde te stellen en ter kennis te brengen aan het verantwoordingsorgaan en de werkgever. Het bestuur verplicht zich tevens een samenvatting van de rapportage van de VC op te nemen in haar jaarverslag. Deze samenvatting is als bijlage 3 bij dit rapport opgenomen.

De VC verwacht van het bestuur dat het de aanbevelingen van de VC in overweging neemt. Wil het bestuur afwijken van de aanbevelingen van de VC dan dient het dit te motiveren en in de bestuursnotulen vast te leggen.

De leden van de visitatiecommissie zijn verbonden aan VCHolland. De deskundigheidsgebieden van de leden zijn complementair aan elkaar. De onafhankelijke

deskundigen van de visitatiecommissie treden op als team, maar hebben specifieke aandachtspunten per persoon. De visitatiecommissie bestaat uit:

- Dries Nagtegaal (geschiktheid en beleggingen);
- Kees Vernooij (governance en communicatie); en
- Niek de Jager, voorzitter (algemeen, follow up 2015 en risico's).

De CV's van de leden van de visitatiecommissie staan vermeld op de website van VCHolland, www.vcholland.nl

VCHolland en de leden van de visitatiecommissie verplichten zich tot strikte geheimhouding van alle door het Fonds als vertrouwelijk gekwalificeerde gegevens die haar in het kader van de uitvoering van de visitatiewerkzaamheden bekend zijn geworden.

VCHolland streeft ernaar om, in overleg met het Fonds, jaarlijks één lid van de VC te rouleren. Bij de selectie van het nieuwe lid wordt specifiek gezocht naar deskundigheid die complementair is aan die der overige twee leden dan wel - indien van toepassing - die naar deskundigheid aansluit bij het onderwerp van de aanvullende opdracht.

c. Werkwijze

VCHolland heeft voor de uitvoering van jaarlijkse visitaties een aanpak ontwikkeld waarbij in een driejarige visitatiecyclus een algehele visitatie steeds de basis vormt voor de jaarlijkse visitaties in de jaren daarna. De eerste visitatie in deze cyclus is de over 2014 uitgevoerde algehele visitatie.

Bij de twee volgende, jaarlijkse visitaties in de driejaarsperiode bouwt VCHolland verder op de bevindingen en aanbevelingen die naar voren zijn gekomen in die algehele visitatie, rekening houdend met de invloed van externe en interne ontwikkelingen op het Fonds in de periode daarna.

De werkzaamheden van de visitatiecommissie hebben onder meer bestaan uit een oriënterend overleg over de voorgestelde aanpak door VCHolland van visitaties in een meerjarige cyclus en een beoordeling van het beleid van het bestuur van het Fonds en de algemene gang van zaken op basis van de gevraagde en ter beschikking gestelde documenten. Op verzoek van het bestuur is de overgang van een regeling op basis van toegezegde aanspraken naar een regeling op basis van collectief beschikbare premie als specifiek aandachtspunt in de visitatie betrokken.

Het Fonds heeft de gevraagde informatie en documenten namens het bestuur zonder voorbehoud aan de visitatiecommissie ter beschikking gesteld.

Gegeven de eindverantwoordelijkheid van de VC voor het oordeel over het beleid van het bestuur en over de gang van zaken bij het Fonds heeft de VC gebruik gemaakt van de rapportages van anderen, in het bijzonder de rapporten van de certificerend actuaris en de externe accountant van het Fonds. De VC heeft kennis genomen van

de bevindingen en (actuariële) risico's bij het Fonds zoals beoordeeld door de certificerend actuaris en de externe accountant en de door hen gedane aanbevelingen. Op basis daarvan en gelet op de opvolging van die aanbevelingen heeft de visitatiecommissie geen aanleiding gevonden nader overleg te voeren met externe partijen als certificerend actuaris of externe accountant.

Op basis van de verkregen informatie heeft de visitatiecommissie een Memo opgesteld met aanvullende vragen en aandachtspunten. Voorafgaande aan de bespreking op 25 januari 2017 met een delegatie van bestuur en VO heeft het Fonds schriftelijk commentaar gegeven op de inhoud van het Memo.

De visitatiecommissie heeft een conceptrapport opgesteld d.d. februari 2017 en ter beoordeling voorgelegd aan het bestuur. De reactie van het bestuur is in het rapport verwerkt. Het rapport is op 15 maart 2017 met een delegatie van bestuur en VO besproken.

Door beschikbaarstelling van dit rapport legt de visitatiecommissie verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan en de werkgever.

d. Normenkader

De visitatiecommissie voert haar taak uit als is voorgeschreven in artikel 103, artikel 104 lid 8 en artikel 106, leden 2 en 3, Pensioenwet met betrekking tot het interne toezicht pensioenfondsen.

De taken en werkwijze van het intern toezicht zijn in overeenstemming met hetgeen daarover is bepaald in de Code Pensioenfondsen, te weten de normen 14 -16.

Wat de geschiktheid en onafhankelijkheid van de leden van het intern toezicht betreft past VCHolland de normen toe die daarvoor in de Code Pensioenfondsen (normen 52-55) zijn opgenomen.

VCHolland onderschrijft het "Normenkader voor goed intern toezicht bij pensioenfondsen" als opgesteld door de beroepsvereniging van intern toezichthouders in de pensioensector, de VITP.

2. HET FONDS (DE KARAKTERISTIEKEN)

Het Fonds is een ondernemingspensioenfonds dat de pensioenregeling uitvoert voor Deutsche Bank AG en Deutsche Bank Nederland N.V. De statutaire vestigingsplaats van het Fonds is Amsterdam.

Voor enkele kerncijfers die aard en omvang typeren wordt verwezen naar bijlage 4 bij dit rapport.

Het bestuur van het Fonds bestaat uit vier leden namens de werkgever, drie leden namens de werknemers en één lid namens de pensioengerechtigden. De voorzitter, lid namens de werkgever, en de secretaris (lid namens de pensioengerechtigden)

vormen samen het dagelijks bestuur van het Fonds. Het bestuur wordt ondersteund door de pensioenfondsmanager die bij het Fonds is gedetacheerd door de werkgever. Ter voorbereiding van de besluitvorming zijn de volgende commissies ingesteld:

- Governance en Risk management Commissie;
- Pensioencommissie;
- Communicatiecommissie;
- Financiële Commissie;
- Beleggingscommissie.

Het Fonds heeft een Verantwoordingsorgaan (VO) ingesteld dat bestaat uit vijf leden. Het Verantwoordingsorgaan wordt van informatie voorzien door middel van een eigen library in het ICT-systeem, toegang tot de Towers Watson-portal en de website. Het Verantwoordingsorgaan heeft een eigen opleidingsbudget.

Het Fonds heeft het intern toezicht vorm gegeven door middel van visitatie. De taken en bevoegdheden van de visitatiecommissie zijn in een reglement vastgelegd.

Het Fonds voert een pensioenregeling uit die gekenmerkt is als een uitkeringsregeling. Met ingang van 1 januari 2017 gelden afspraken met betrekking tot een verhoogde maximum premie (van 27% naar 33%). Er zijn afspraken gemaakt over de premiestelling voor de komende vijf jaar. De werkgever heeft naast de premiebetaling geen enkele verplichting jegens het Fonds en heeft ook geen aanspraak op eventuele overschotten. Op grond hiervan kan de regeling ten opzichte van de werkgever worden getypeerd als een (collectief) toegezegde bijdrageregeling. De toeslagverlening in de regeling is voorwaardelijk, waarbij als indexatiegrondslag de CPI-afgeleid geldt.

De uitkerings- en financiële administratie van het Fonds is uitbesteed aan Syntrus Achmea en het vermogensbeheer aan DB Advisors. Willis Towers Watson treedt op als adviseerend en als certificerend actuaire en KPMG is de externe accountant van het Fonds.

3. BEVINDINGEN

In de paragrafen a - g van dit hoofdstuk worden de bevindingen van de VC gepresenteerd naar de onderwerpen waarlangs de VC haar visitatie heeft ingericht. De normen die de VC bij haar visitatie betreft worden bij elke subparagraaf beknopt weergegeven. De VC heeft hierbij in het kader van de gang van zaken gedurende de visitatieperiode en het functioneren van het bestuur primair bezien of de fondsorganen voldoende aannemelijk kunnen maken dat en in hoeverre het Fonds aan deze normen voldoet. De VC heeft geen audit of zelfstandige toetsing aan de normen uitgevoerd. Een samenvatting van de bevindingen uit de visitatie ten behoeve van het jaarverslag is opgenomen in bijlage 3.

a. Opvolging aanbevelingen jaarlijkse visitatie 2015

Norm: Het bestuur weegt de aanbevelingen van de VC af. Er is een proces ingericht om de opvolging van aanbevelingen systematisch te bewaken. Besluitvorming over de opvolging van aanbevelingen wordt in de notulen vastgelegd, waarbij aandacht wordt besteed aan evenwichtige belangenbehartiging.

Het Fonds heeft naar aanleiding van de vorige visitatie een follow-up document vervaardigd aan de hand waarvan de opvolging is bewaakt. Met betrekking tot de ICT risico's in de eigen organisatie heeft het Fonds een inventarisatie gemaakt van de beheersingsmaatregelen die gelden binnen het concern met het doel te komen tot een risk - control raamwerk voor het Fonds. Dit zal in de eerste helft van 2017 verder worden geformaliseerd en afgerond. Op de opvolging van de overige aanbevelingen wordt, zo daartoe aanleiding is, ingegaan in de volgende paragrafen.

Het bestuur heeft de aanbevelingen van de visitatiecommissie adequaat afgewogen en voor het merendeel opgevolgd, respectievelijk acties geïnitieerd ten behoeve van de opvolging. De VC is van oordeel dat het bestuur daarmee adequaat aandacht heeft geschonken aan de aanbevelingen.

b. Algemene gang van zaken

Ontwikkelingen wet- en regelgeving en overeenkomsten

Norm: Het bestuur is op de hoogte van de (ontwikkelingen in) wet- en regelgeving en heeft een adequaat proces voor tijdige implementatie. Het Fonds heeft een adequaat proces om wijzigingen in de uitvoeringsovereenkomst, de pensioenreglementen en andere belangrijke overeenkomsten tijdig in de processen te verankeren.

Het Fonds heeft een Governance en Risk commissie waarin een jurist zitting heeft. Wijzigingen in wet- en regelgeving worden ondermeer in het risk dashboard verwerkt. Dit verhoogt de zekerheid van tijdige implementatie en bewaking naleving wettelijke bepalingen.

Met ingang van 2017 is de uitvoeringsovereenkomst gewijzigd in verband met de overgang naar een CDC basis voor de premie. Bij de totstandkoming hiervan heeft het Fonds de vereiste procedure gevolgd, inclusief aanvraag en verkrijging advies van het VO.

Het Fonds is van mening dat het adequate procedures heeft ingesteld om wijzigingen in wet- en regelgeving tijdig in te voeren en om wijzigingen in de uitvoeringsovereenkomst etc. tijdig in de processen te verankeren.

Op basis van de overgelegde documentatie en de gevoerde gesprekken volgt de VC de mening van het Fonds.

Ontwikkelingen in de (financiële) positie

Norm: Het bestuur volgt de ontwikkelingen op de voet en analyseert de consequenties van significante bewegingen en wijzigingen voor bijvoorbeeld informatievoorziening aan de deelnemers, herstelplan, aanvangshaalbaarheidstoets, of alternatieven voor de uitvoering.

De beleidsdekkingsgraad is gedurende de visitatieperiode hoger dan het vereist eigen vermogen. Een herstelplan is mitsdien niet aan de orde. Het Fonds heeft naar aanleiding van de wijzigingen in de pensioenregeling vanaf 2017 een nieuwe aanvangshaalbaarheidstoets uitgevoerd en de uitkomsten in de concept-ABTN 2017 verwerkt. De communicatie-aspecten van de wijziging in de pensioenregeling wordt in paragraaf g behandeld.

De VC heeft met het bestuur de gang van zaken, waaronder de ontwikkeling in de dekkingsgraad besproken. Het bestuur gaf hierbij de indruk voldoende zicht te hebben op de ontwikkelingen en er voldoende snel op in te spelen en is van mening op dit vlak voldoende activiteiten te ontplooiën.

Op basis van de overgelegde documentatie en de gevoerde gesprekken volgt de VC de mening van het Fonds.

Toekomst Fonds

Norm: Het bestuur verschaft zich inzicht in sterkte, zwakte, kansen en bedreigingen en doet zo nodig nader onderzoek naar haar toekomstbestendigheid.

Het Fonds heeft haar sterke en zwakte punten alsmede de kansen en bedreigingen ten aanzien van de omgeving geanalyseerd en hierbij alternatieve uitvoeringsvormen globaal onderzocht. De conclusie is dat het Fonds geen acuut continuïteitsprobleem heeft. Bij de werkgever zijn voldoende professionals werkzaam om de continuïteit in het paritaire bestuur en de andere fondsorganen te waarborgen, de financiële positie van het Fonds is voldoende en de premiestroom is als gevolg van de nieuwste uitvoeringsovereenkomst vooralsnog gewaarborgd. Hiertegenover staan de omvang van de uitvoeringskosten, de toenemende regeldruk en de graduele daling van het aantal actieve deelnemers. Alternatieven, zoals Algemene Pensioenfondsen, moeten zich naar het oordeel van het Fonds nog bewijzen, maar blijven bij het maken van bestuurlijke afwegingen wel in het vizier. Het Fonds is van mening dat het zich voldoende heeft georiënteerd om te concluderen dat met de huidige uitvoeringsvorm de belangen van alle partijen goed en evenwichtig worden behartigd. De continuïteitsrisico's op het risicodashboard zijn nog oranje gekleurd, zodat ze periodiek besproken zullen te worden.

Op basis van de overgelegde documentatie en de gevoerde gesprekken volgt de VC de mening van het Fonds.

Risicohouding, beleidsuitgangspunten en haalbaarheidstoets

Normen: Het bestuur zorgt voor formele opdrachtaanvaarding en (in overleg met de overige organen) voor vastlegging van doelstellingen en beleidsuitgangspunten w.o. risicohouding en bestendig indexeren.

Minimaal jaarlijks wordt haalbaarheidstoets uitgevoerd. Waar nodig volgt overleg met sociale partners en fondsorganen.

Het Fonds heeft in verband met de wijzigingen in de pensioenregeling en de uitvoeringsovereenkomst een nieuwe aanvangshaalbaarheidstudie uitgevoerd en de risicohouding opnieuw vastgelegd en met de betrokken partijen afgestemd. De formele opdrachtaanvaarding is vastgelegd in een brief aan de werkgever d.d. 30 december 2016. Het fonds is van mening dat het hiermee aan alle vereisten met betrekking tot risicohouding, beleidvorming, haalbaarheidstoets en opdracht-aanvaarding heeft voldaan.

Op basis van de overgelegde documentatie en de gevoerde gesprekken volgt de VC de mening van het Fonds.

Externe verslaggeving

Normen: De externe accountant heeft een goedkeurende verklaring bij de laatste jaarrekening afgegeven. De certificerend actuaris heeft zicht kunnen verenigen met de waardering van de pensioenverplichtingen. De onderwerpen die specifiek zijn voor pensioenfondsen zijn in het bestuursverslag opgenomen.

De rapportages van certificerend actuaris en externe accountant leiden niet tot vragen of opmerkingen van de kant van de VC. Ten aanzien van jaarrekening en jaarverslag heeft de VC enkele kanttekeningen met het Fonds besproken.

- Het Fonds publiceert een verkort jaarverslag op haar website. Naar de mening van de VC dienen belanghebbenden inzage te hebben in de volledige jaarrekening en het volledige jaarverslag (art. 46a lid 1 PW onder d.).
- De toelichting op de grondslagen op basis waarvan de kosten vermogensbeheer worden vastgesteld (wat zit er wel in en wat niet) kan verder worden verbeterd.
- De Code Pensioenfondsen wordt op verschillende plaatsen in het jaarverslag behandeld. De informatie kan worden verbeterd met een expliciete bevestiging dat aan de Code wordt voldaan, respectievelijk uitleg van de normen waaraan niet wordt voldaan.
- De VC heeft met het Fonds afspraken gemaakt welke informatie uit de visitatie in het jaarverslag moet worden opgenomen.
- Bij de samenstelling van het VO dienen ook de leeftijden te worden vermeld (art. 107 PW).

De VC beveelt aan om bij het opstellen van jaarrekening en jaarverslag de hiervoor geldende normen scherper te betrekken.

Reactie Bestuur:

Ons jaarverslag over 2016 wordt opgesteld conform de nieuwe normen voor het opstellen van de jaarrekening, overlegd door onze accountant KPMG, en rekening houdend met de aanbevelingen van de Pensioenfederatie.

Samenvatting overgang regeling collectief beschikbare premie

Met ingang van 1 januari 2017 zal de inkoop van nieuwe aanspraken geschieden uit collectief beschikbare premie. De premie bedraagt gedurende de komende vijf jaar het maximum van de (gedempte) toetspremie en een premie die is gebaseerd op een ongedempt kostendekkende premie in 2017 en een graduele demping in de jaren daarna. De werkgever heeft behoudens betaling van deze premie plichten noch aanspraken. Premie-overschotten worden toegevoegd aan een premie-egaliseringsreserve, die in beginsel wordt aangewend om de pensioenopbouw te versterken in jaren dat de premie ontoereikend is voor volledige opbouw. Als het pensioenfonds moet korten, dient de premie-egaliseringsreserve te worden aangewend om de korting te mitigeren. Het risico bestaat dus dat de premie-egaliseringsreserve voor een andere groep deelnemers moet worden aangewend dan waarvoor hij bedoeld is. Dit aspect is niet opgenomen in de documentatie van de evenwichtige belangenbehartiging; de bespreking van het bestuur en de VC leidde echter tot de conclusie dat het risico theoretisch is.

Bij de voorbereiding van de wijziging in de regeling is het VO tijdig betrokken. Het VO is advies gevraagd en heeft dit gegeven.

Het Fonds heeft de vereiste aanvangshaalbaarheidstudie en afstemming van de risicohouding uitgevoerd.

De aspecten van evenwichtige belangenbehartiging en definitieve besluitvorming zijn in de bestuursvergadering 24 augustus 2016 aan de orde geweest. In de notulen van 9 december 2016 is het advies van het VO genotuleerd. In deze vergadering is ook de gewijzigde ABTN goedgekeurd.

Het Fonds is van mening dat het hierbij alle vereiste stappen met betrekking tot de nieuwe regeling en de nieuwe uitvoeringsovereenkomst heeft doorlopen.

Op basis van de overgelegde documentatie en de gevoerde gesprekken volgt de VC de mening van het Fonds.

Zonder afbreuk te doen aan dit oordeel beveelt de VC aan om uit de ABTN alle verwijzingen naar de IFRS kwalificatie van de regeling te verwijderen, aangezien deze kwalificatie niet des pensioenfonds is.

Reactie Bestuur:

Dit was onderdeel van een conceptversie, die ter beschikking gesteld was aan de Visitatie Commissie. In de definitieve versie van de ABTN 2017 komt dit echter niet meer voor.

c. Governance

Algemene taak en waarborging goed pensioenbestuur

Normen: Zodanige inrichting van de organisatie dat goed bestuur is gewaarborgd. Missie, visie en strategie, en een heldere en gedocumenteerde beleids- en verantwoordingscyclus. Fondsonderdelen handelen in overeenstemming met de statuten.

Er is in verband met de overgang naar een CDC-regeling een nieuwe uitvoeringsovereenkomst overeengekomen met de werkgever. Deze uitvoeringsovereenkomst treedt in werking met ingang van 1 januari 2017 en is aangegaan voor de periode tot en met 31 december 2021.

Het bestuur heeft de taken onderling verdeeld via de vorming van 5 commissies. Dit is vastgelegd in een Huishoudelijk Reglement d.d. 1 januari 2016, waarbij de aandachtsgebieden van de commissies worden vermeld. Taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden (incl. eventuele mandaten) van de commissies zijn niet in het Huishoudelijk Reglement beschreven.

Naar aanleiding van de besprekingen in de commissies worden memo's met aanbevelingen opgesteld, die in de bestuursvergadering worden besproken.

Van de bestuursvergaderingen worden notulen gemaakt. Deze geven de besluiten van het bestuur weer. De discussie in het bestuur van de bespreking over de voor en tegens van een besluit worden niet expliciet / gestructureerd vastgelegd. Het bestuur heeft de VC aangegeven dat de voor en tegens van een besluit onderdeel uitmaken van het memo op basis waarvan een besluit wordt genomen.

Het bestuur heeft een missie geformuleerd alsmede daaruit afgeleide doelstellingen. Het document is opgenomen als bijlage bij de ABTN.

Conform de statuten zijn de rechten en bevoegdheden van de visitatiecommissie in januari 2017 uitgewerkt in een (concept) reglement.

De VC heeft geconstateerd dat de bestaande governance structuur binnen het Fonds een goede aansturing van het Fonds mogelijk maakt. De oordeelsvorming en besluitvorming van het bestuur heeft op toereikende en evenwichtige wijze plaatsgevonden op grond van een goede voorbereiding en documentatie van de in de bestuursvergaderingen te behandelen onderwerpen.

Zonder afbreuk te doen aan dit oordeel doet de VC de volgende aanbevelingen:

- in de notulen van de bestuursvergadering het vastleggen van de discussies van de voor en tegens bij besluitvorming in het bestuur beter structureren, waarbij ook de evenwichtige belangenafweging tot uitdrukking komt.

Reactie Bestuur:

Onze besluitvorming vindt te allen tijde plaats op basis van een evenwichtige afweging van alle belangen. De VC heeft zich bij haar opmerking o.i. in het bijzonder

gebaseerd op een korte versie van de notulen uit april. In de notulen van de vergadering van augustus zijn de afwegingen over dezelfde onderwerpen duidelijk vastgelegd. Zonder dat e.e.a. ten laste gaat van de leesbaarheid en duidelijkheid van de notulen zullen wij als er discussiepunten zijn deze duidelijker formuleren in de notulen.

- De taken en bevoegdheden van de verschillende commissies (incl. eventuele mandaten) opnemen in het huishoudelijk reglement.

Reactie Bestuur:

In het huidige huishoudelijk reglement is al een bijlage toegevoegd met de belangrijke onderwerpen van elke commissie. In de ABTN is een korte taakomschrijving opgenomen. Wij zullen ook nog het huishoudelijk reglement verder uitbreiden, zodat de taken en bevoegdheden ook daar vermeld zijn.

Evenwichtige belangenbehartiging

Norm: Belanghebbenden moeten zich op evenwichtige wijze door de beleidsbepalers van het Fonds vertegenwoordigd kunnen voelen.

De personen, die het beleid van een pensioenfonds bepalen of mede bepalen richten zich bij de vervulling van hun taak naar de belangen van de bij het pensioenfonds betrokken deelnemers, gewezen deelnemers, andere aanspraakgerechtigden, de pensioengerechtigden en de werkgever en zorgen ervoor dat dezen zich door hen op evenwichtige wijze vertegenwoordigd kunnen voelen.

Bij o.a. de besluitvorming in het bestuur rondom de nieuwe CDC-regeling heeft het bestuur blijk gegeven evenwichtig om te gaan de verschillende belangen van de belanghebbenden.

In een financieel crisisplan is beschreven hoe de crisismaatregelen op evenwichtige wijze rekening houden met de diverse groepen belanghebbenden. Het financieel crisisplan maakt onderdeel uit van de ABTN.

Het bestuur is van mening dat het de belangen van de belanghebbenden evenwichtig heeft behartigd.

Op grond van de overgelegde documentatie en de gevoerde gesprekken volgt de VC de mening van het bestuur.

Beheerste en integere bedrijfsvoering

Normen: Zodanige inrichting van de organisatie en de bedrijfsprocessen dat een beheerste en integere bedrijfsvoering is gewaarborgd. Systematische risico-analyse (financieel en niet financieel, w.o. integriteit, belangenverstremgeling, compliance). Er is sprake van een beheerst beloningsbeleid. Er is een

incidentenregeling. De ABTN is compleet, actueel en alle wijzigingen zijn volgens een deugdelijk bestuurlijk proces tot stand gekomen.

De bestuursondersteuning en de controle op de aan derden uitbestede werkzaamheden volgens door het Bestuur goedgekeurde controle frameworks wordt uitgevoerd door het Bestuursbureau, bestaande uit een Pensioenfondsmanager en een bestuurslid (secretaris). De pensioenfondsmanager is gedetacheerd door Deutsche Bank AG. Hiervoor is een SLA afgesloten.

In de Beleidsnotitie Belangenverstrengeling en in de Integriteitsrisicoanalyse maakt het bestuur duidelijk dat het werkt volgens het Three lines of Defense-model. In de ABTN staat dat “binnen de three lines of defense het controleproces wordt gaudit cq geëvalueerd door de Visitatiecommissie, KPMG. Willis Towers Watson als gecertificeerd actuaris en de afdeling Compliance DB Groep”.

In de literatuur over three lines of defense wordt aangegeven dat de derde defenseline de (interne) auditfunctie is. Het interne toezicht wordt door het three lines of defense model gezien als een aanvullende, vierde, defenseline.

De Visitatiecommissie zou bij de uitvoering van hetgeen beschreven staat in de ABTN een functie krijgen in het risicomanagement. Dat behoort niet tot de rol van het intern toezicht. De auditfunctie kan dan ook niet aan de VC toegekend te worden.

Na overleg hierover met het bestuur heeft het bestuur de VC uit de derde lijn verwijderd. De derde lijn van het risicomanagement (= de interne auditfunctie) dient door het bestuur nader ingevuld te worden binnen het fonds.

Van de tien additioneel te nemen maatregelen uit de Integriteitsrisicoanalyse van 16-12-2015 zijn de maatregelen door het bestuur verwerkt en uitgezet bij derde partijen. Alleen de evaluatie van de Control Frameworks heeft door capaciteitsgebrek nog niet plaatsgevonden. De evaluatie van de frameworks staan gepland eerste kwartaal 2017.

In november 2016 is een nieuwe Gedragscode besproken en deze ligt ter aftekening bij het bestuur. De taken van de compliance officer zijn beschreven. De rapportage van de compliance officer in 2016 bestaat uit een korte verklaring van enkele zinnen. In de Gedragscode stond vermeld: “De Visitatie Commissie en indien gewenst de externe accountant ziet toe op de in het kader van de naleving van de gedragscode door de compliance officer uitgevoerde werkzaamheden”.

Na het signaleren hiervan door de VC heeft het bestuur besloten deze rol van de Visitatie Commissie uit de Gedragscode te verwijderen.

Vanzelfsprekend kijkt de VC als onderdeel van de visitatie naar de gang van zaken met betrekking tot compliance door het bestuur. Het is echter de verantwoordelijkheid van het bestuur om erop toe te zien dat het Fonds compliant is.

Het fonds is van mening dat de gehanteerde processen/procedures zodanig zijn dat wordt voldaan aan een beheerste en integere bedrijfsvoering in lijn met de wettelijke vereisten.

Op basis van de overgelegde documentatie en de gevoerde gesprekken volgt de VC de mening van het bestuur.

Ter verdere verbetering doet de VC de volgende aanbevelingen:

- Het invullen van de third line in het risicomanagement (de interne auditfunctie).
- vorm geven aan de verantwoordelijkheid van het bestuur ten aanzien van compliance door zorg te (laten) dragen voor een uitgebreidere rapportage van de compliance officer en bespreking hiervan in het bestuur.

Reactie Bestuur

De invulling van de “third line of defense” zal in overleg met betrokkenen aangepast worden.

Er was in het tweede en derde kwartaal van 2016 al overleg gevoerd met compliance. Er is al een aanpassing van de taakomschrijving en rapportages conform de nieuwe “Gedragscode Pensioenfondsen” van de Pensioenfederatie in de bestuursvergadering van september 2016 aangenomen door het bestuur. Deze aanpassing is per 1 januari 2017 voor ons Fonds in ingegaan. Er zal inderdaad een jaarlijkse rapportage van de controles en bevindingen volgen.

Verantwoordingsorgaan

Norm: Het verantwoordingsorgaan geeft een oordeel over het handelen van het bestuur, adviseert gevraagd en ongevraagd, in ieder geval over de in de pensioenwet genoemde onderwerpen op een tijdstip dat het advies van wezenlijke invloed kan zijn op de besluitvorming, en wordt onverwijld geïnformeerd bij de in de wet voorgeschreven gebeurtenissen.

Het bestuur van het pensioenfonds legt verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan over het beleid en de wijze waarop het is uitgevoerd.

Het verantwoordingsorgaan heeft een oordeel gegeven over het handelen van het bestuur in het bestuursverslag en de jaarrekening over het jaar 2015. Het VO is aanwezig bij de besprekingen met de Visitatie Commissie waarin de bevindingen van het intern toezicht aan de orde komen. Het oordeel van het VO is samen met de reactie van het bestuur daarop, in het bestuursverslag opgenomen.

Het bestuur overlegt op kwartaalbasis met het Verantwoordingsorgaan. Tijdig wordt advies gevraagd als dit vereist is. Jaarlijks wordt het VO uitgenodigd voor een bestuursvergadering. Het VO heeft toegang tot alle documenten.

De verhouding tussen het bestuur en het verantwoordingsorgaan geeft geen aanleiding tot opmerkingen door de VC.

Uitbesteding

Normen: Uitbesteding van taken blijft binnen de grenzen van hetgeen is toegestaan en wenselijk is voor een beheerste en integere bedrijfsvoering. Er is een deugdelijk beleid voor uitbesteding geformuleerd en vastgelegd. De overeenkomsten inzake uitbesteding voldoen aan de in het Besluit FTK genoemde eisen.

Het bestuur beschikt over een uitbestedingsbeleid. De monitoring van de verschillende uitbestedingspartners is belegd bij de verschillende commissies. Elk kwartaal wordt hierover in de bestuursvergadering verslag uit gebracht.

Het Bestuur heeft in verband met de uitbesteding een controle organisatie ingericht en een “dedicated vendor manager” / “Pensioenfondsmanager” aangesteld voor de dagelijkse controle op de uitbestede activiteiten zoals administratie (deelnemersadministratie, financiële administratie, en uitkeringsadministratie) en het vermogensbeheer op basis van Control Frameworks, die zich baseren op de richtlijnen van de Deutsche Bank Group en de met de partijen afgesproken Service Level Agreements (SLA’s).

In de ABTN is een beleidsnotitie van het fonds opgenomen ter voorkoming van Belangenverstrengeling.

Het Fonds is van mening dat het voldoet aan de eisen op het gebied van uitbesteding.

Op grond van de overgelegde documentatie en de gevoerde gesprekken volgt de VC de opvatting van het bestuur.

Externe accountant en certificerend actuaris

Normen: Toezicht op onafhankelijkheid en functioneren. Evaluatie en opvolging bevindingen zijn adequaat ingeregeld.

Om een scheiding tussen advisering en waarmerking te waarborgen is overeengekomen dat de taken van de Waarmerkend Actuaris en de Adviserend Actuaris in persoon zijn gesplitst. Omdat zowel de Waarmerkend Actuaris als de Adviserend Actuaris werkzaam zijn bij dezelfde organisatie heeft het Bestuur geverifieerd dat deze organisatie beschikt over een door DNB goedgekeurde gedragscode en daarmee voldoet aan het bepaalde in artikel 148 van de Pensioenwet. De aanbevelingen van de accountant en de certificerend actuaris over het jaar 2015 zijn door het bestuur opgevolgd.

Het Fonds vindt dat het voldoet aan de vereisten ten aanzien van de externe accountant en de certificerend actuaris.

Op grond van de overgelegde documentatie en de gevoerde gesprekken volgt de VC de opvatting van het bestuur.

d. Geschiktheid

Geschiktheid en betrouwbaarheid bestuur

Normen: Bestuursteam en individuele beleidsbepalers zijn geschikt en betrouwbaarheid is boven twijfel verheven. Er is een adequaat en actueel geschiktheidsplan. Er is een adequate gedragscode. Geschiktheid en betrouwbaarheid worden regelmatig getoetst.

In het in 2016 vastgestelde geschiktheidsplan wordt aan alle relevante onderwerpen aandacht besteed, namelijk:

- Vereiste niveau van geschiktheid/deskundigheid op bestuursniveau en op individueel niveau en de stappen die nog gezet moeten worden.
- Periodieke individuele en collectieve evaluatie en toetsing
- Functieprofielen
- Permanente educatie

Het Fonds is van mening dat in het geschiktheidsplan op adequate wijze rekening wordt gehouden met de van toepassing zijnde wet en regelgeving alsmede met het vereiste kennis- en geschiktheidsniveau om een pensioenfonds op een verantwoorde wijze te kunnen besturen.

Op grond van de overlegde documentatie en de gevoerde gesprekken volgt de VC de mening van het bestuur hierover.

Voorzieningen voor verantwoordingsorgaan

Norm: De vereiste voorzieningen (waaronder educatie) worden getroffen om te zorgen dat het verantwoordingsorgaan haar taak naar behoren kan vervullen.

Met het verantwoordingsorgaan is een jaarlijks budget voor opleiding en educatie overeengekomen teneinde te kunnen voorzien in de opleidingsbehoefte van het verantwoordingsorgaan. Indien het verantwoordingsorgaan van mening is dat dit budget niet toereikend is, wordt in overleg met het bestuur verhoging van het budget mogelijk.

Het Fonds is van mening dat op deze wijze wordt voorzien in de behoefte van het verantwoordingsorgaan inzake opleiding en educatie.

Op grond van de overlegde documentatie en de gevoerde gesprekken volgt de VC de mening van het bestuur hierover.

Tijdsbeslag

Norm: Leden van de fondsorganen hebben voldoende tijd om hun taak naar behoren uit te voeren en voor wat betreft (neven)functies worden de normen van het Besluit Uitvoering PW niet overschreden.

Hoewel het bestuur zich in voldoende mate realiseert dat voor het goed besturen van een pensioenfonds voldoende tijd beschikbaar moet zijn wordt dit in de praktijk niet als een probleem ervaren. De bestuursleden kunnen voldoende tijd hiervoor vrijmaken.

De VC volgt op basis van de gesprekken met het bestuur en de overlegde documentatie deze mening van het bestuur.

Diversiteit

Norm: Het bestuur heeft een beleid geformuleerd om diversiteit van de fondsorganen naar leeftijd en geslacht te bevorderen en is hierover transparant in zijn uitingen.

Het bestuur besteedt voldoende aandacht aan dit onderwerp hetgeen onder meer tot uiting komt in de diversiteit van de diverse bestuursorganen.

De VC volgt op basis van de gesprekken en de overlegde documentatie de mening van het bestuur.

Permanente educatie

Norm: Het Fonds beschikt over een adequaat programma voor permanente educatie voor leden van de fondsorganen.

Dit onderwerp maakt deel uit van het geschiktheidsplan; de leden van de fondsorganen maken hier in de praktijk gebruik van.

Het bestuur is van mening dat er sprake is van een adequaat programma (en opvolging).

Op grond van de overgelegde documentatie en de gevoerde gesprekken volgt de VC hierin de mening van het bestuur.

Zelfevaluatie

Norm: Het bestuur evalueert jaarlijks het functioneren van de individuele bestuursleden en van het bestuursteam. Met enige regelmaat geschiedt de zelfevaluatie onder leiding van een onafhankelijke derde.

Het bestuur past een jaarlijkse(individuele)zelfevaluatie toe waarbij periodiek(eens in de drie jaar) een externe partij de evaluatie faciliteert.

Het bestuur is van mening dat het onderwerp zelfevaluatie goed is geborgd binnen het fonds.

Op grond van de overgelegde documentatie en de gevoerde gesprekken volgt de visitatiecommissie hierin de mening van het bestuur.

e. Beleggingen

Strategie, beleid en algemene oriëntatie

Normen: De beleggingsstrategie sluit aan op missie, visie en risicohouding, en voldoet aan de prudent person regel. Het vaststellen van de strategie is een actief bestuurlijk proces met een gedegen onderzoek als grondslag. Het Fonds legt beleggingsbeginselen vast en vertaalt de strategie naar een concreet plan.

Het bestuur heeft zich in 2016 intensief bezig gehouden met het organiseren van een ALM studie en de vertaling daarvan in een aangepast strategisch beleid waarbij rekening is gehouden met de missie, visie, investment beliefs en risicohouding van het fonds. Deze ALM studie was nodig vanwege de nieuwe pensioenregeling. Hierbij waren ook de extern adviseur en de beleggingscommissie die veel voorbereidend werk heeft verricht betrokken.

Hierbij zijn de logische stappen doorlopen zoals ook vastgelegd in de ABTN.

Het tactisch beleid inzake de rente afdekking en inzake de strategische mix moet nog verder ingevuld en geconcretiseerd worden.

Het bestuur is van mening dat aan deze norm voldaan zowel op papier (ABTN) als in de praktijk zoals blijkt uit de uitgevoerde alm studie.

De VC volgt op basis van de gevoerde gesprekken en de overlegde documenten de mening van het bestuur

Zonder afbreuk te doen aan dit doordeel doet de VC de volgende aanbevelingen als sluitstuk van het nieuwe beleggingsplan:

- In overleg met een externe adviseur vormgeven van een toetsbare instructie (met limieten) voor het tactisch rente-afdeckingsbeleid dat door de fiduciair vermogensbeheerder uitgevoerd moet worden.
- In overleg met een externe adviseur vormgeven van een toetsbare instructie voor het tactisch en operationeel beleid inzake de vastrentende en zakelijke beleggingsportefeuilles.

Reactie Bestuur:

In het kader van de veranderingen in het beleggingsbeleid wordt dit onderdeel totaal aangepast. Uw opmerking is meegenomen bij de formulering van het nieuwe beleggingsplan en doorgezonden aan onze externe adviseur.

Uitvoering beleggingsproces

Normen: Er is een heldere organisatiestructuur met onafhankelijke vormgeving van risicobeheer en waarborgen voor zorgvuldige besluitvorming. Administratie en rapportage worden zodanig vormgegeven dat realisatie kan worden beoordeeld ten opzichte van strategische doelen en grenzen.

De organisatiestructuur is op hoofdlijnen helder. Er is sprake van onafhankelijke vormgeving van het risicobeheer via WTW die ook de rapportages (waaronder een dashboard) hierover verzorgt. De organisatie van het risicomanagement inzake vermogensbeheer is zowel bij het Fonds als bij de fiduciair vermogensbeheerder ingericht volgens het three lines of defence beginsel. Het tactisch en operationeel beleid ligt bij de fiduciaire vermogensbeheerder.

Tevens wordt in de benodigde beleggingsrapportages voorzien.

Het Fonds is van mening dat de uitvoering van het beleggingsproces adequaat is geregeld. Desalniettemin realiseert het bestuur zich dat het aanbeveling verdient de taken en verantwoordelijkheden van de beleggingscommissie vast te leggen en na te gaan wat de functie en toegevoegde waarde van de IAB wordt onder de nieuwe CDC regeling.

De VC volgt op basis van de gevoerde gesprekken en de overlegde documenten de mening van het bestuur.

Zonder afbreuk te doen aan dit oordeel beveelt de VC aan te zorgen voor een consistente formulering in de diverse documenten van de taken en verantwoordelijkheden van de beleggingscommissie, de fiduciair vermogensbeheerder en de IAB.

Reactie Bestuur:

Wij zullen de verschillende documenten doorlopen ter controle en waar nodig aanpassen.

Maatschappelijk verantwoord beleggen

Norm: Het bestuur heeft een beleid geformuleerd met betrekking tot maatschappelijk verantwoord beleggen, communiceert hierover op een transparante wijze en stemt het af met belanghebbenden.

Het bestuur heeft een beleid geformuleerd inzake maatschappelijk verantwoord beleggen waarbij de focus is gericht op aandelen. De volgende stap, te weten het nagaan op welke wijze maatschappelijk verantwoord beleggen gerealiseerd kan worden binnen de vastrentende portefeuille, is inmiddels gezet. Het Fonds zal de uitkomst hiervan in het jaarverslag over 2016 rapporteren.

Het bestuur is van mening dat het beleid ten aanzien van maatschappelijk verantwoord beleggen goed geborgd is binnen het fonds.

Op grond van de overgelegde documentatie en de gevoerde gesprekken volgt de visitatiecommissie hierin de mening van het bestuur.

Uitvoering en uitbesteding

Norm: Uitbesteding van (fiduciair) beheer, beleggingsadviesfuncties, bewaarfuncties en / of rapportage vinden zodanig plaats dat voldaan wordt aan het algemene uitbestedingsbeleid van het Fonds en het bestuur de verantwoordelijkheid voor de uitbestede taken kan dragen.

Er is sprake van een uitbestedingsbeleid waarbij wordt voldaan aan de wettelijke vereisten en het uitbestedingsbeleid van het fonds. Aan de fiduciaire vermogensbeheerder (een dochter van de werkgever Deutsche Bank) is een ruime taak opgedragen, namelijk zowel het tactisch beleid als het operationeel beleid van de beleggingsportefeuille. De beleggingscommissie, ondersteund door de externe adviseur WTW ziet hierop toe. In 2016 hebben zich op dit gebied twee gebeurtenissen voorgedaan die het vermelden waard zijn:

- Het contract met de fiduciair beheerder is gecontinueerd zonder een deugdelijke evaluatie en marktverkenning.
- Het door de fiduciair beheerder uitgevoerde CROCI mandaat inzake aandelen is mede vanwege tegenvallende resultaten en hoge kosten op verzoek van het bestuur omgezet in een passief mandaat.
- Het bestuur is van mening dat het fonds uitbesteding en uitvoering adequaat heeft geregeld.

Het Fonds is van mening dat het de uitbesteding van het vermogensbeheer adequaat heeft geregeld.

De visitatiecommissie volgt op basis van de gesprekken en de overlegde documentatie de mening van het bestuur.

Zonder afbreuk te doen aan dit oordeel doet de visitatiecommissie de volgende aanbevelingen:

- in goed overleg met de extern adviseur nagaan of en zo ja op welke wijze een nadere inkadering (zoals bijvoorbeeld inzake limieten, product specificaties) van het tactisch en operationeel beleid gewenst is teneinde uitvoering en uitbesteding vanuit het belang van het fonds beter te borgen.
- Alsnog een formeel evaluatieproces voor de fiduciair beheerder opzetten.

Reactie Bestuur

Op dit moment wordt uitgebreid gewerkt aan het formuleren van verdere inkadering van het nieuwe tactisch beleid. Overigens waren in de ABTN van 2016 en de control frameworks duidelijke afbakeningen vastgelegd met limieten en productspecificaties. Hierin waren alle vorige aanbevelingen van de Visitatiecommissie meegenomen.

Er bestaat elk kwartaal een uitgebreid evaluatieproces van de fiduciair beheerder. Elk kwartaal wordt in detail gecontroleerd of aan de afspraken worden voldaan uit het “Control Framework”. Deze bevindingen zijn gehecht aan de notulen van de beleggingscommissie en worden elk kwartaal in de bestuursvergadering geagendeerd. Daarnaast wordt de uitkomst ook meegenomen in de risk matrix.

Voor het selecteren van fiduciair beheerders bestaat een guideline waarin een proces is vastgelegd.

Monitoring

Norm: Het bestuur kan achteraf aantonen dat de uitvoering van het beleggingsproces en de uitkomsten hiervan worden bewaakt, en dat tijdig bijgestuurd wordt.

Het bestuur wordt door de beleggingscommissie aangevuld met de externe adviseur hierover voldoende geïnformeerd. Tevens vervult ook de IAB hierin een rol. Daarnaast heeft het bestuur de mogelijkheid om zich op basis van de diverse overzichten en rapportages hierover een mening te vormen. In de bestuursvergaderingen wordt hieraan de nodige tijd besteed. Een goed voorbeeld van bijsturing betreft de hierboven beschreven wijziging van het aandelenmandaat.

Het bestuur is van mening dat het fonds de monitoring goed heeft geborgd.

De visitatiecommissie volgt op basis van de gesprekken en de overlegde documentatie de mening van het bestuur.

Externe toetsing

Normen: De externe accountant is akkoord met de waardering en de level-indeling van de activa en heeft geen materiële opmerkingen bij het proces van totstandkoming hiervan. De certificerend actuaris oordeelt positief ten aanzien van het naleven van de prudent person regel.

Er zijn op dit gebied geen bijzonderheden geconstateerd.

f. Risico's

Algemene beginselen risicobeheer

Normen: Het bestuur voert een beleid gericht op het duurzaam beheersen van financiële en niet financiële risico's en heeft een continu proces van analyseren en beheersen van risico. De functie risicobeheer is in het bestuur belegd. Bij besluiten wordt risico-afweging vastgelegd.

Het integraal risicobeheer is gebaseerd op een risico-analyse die zijn oorsprong vindt in 2009. In 2014 heeft een herijking plaatsgevonden onder leiding van Willis Towers Watson. De soliditeit van het Fonds wordt bewaakt met behulp van het risico-

dashboard en de dekkingsgraad monitor. De inhoud van het dashboard wordt regelmatig geijkt aan de hand van externe ontwikkelingen (zie ook hierna) en waargenomen incidenten. De documentatie omtrent het beheersen van risico's is omvangrijk en wordt momenteel samengevat in een zogenoemd risk appetite framework. Het Fonds is voornemens om dit in 2017 door een externe partij te doen toetsen en waar nodig te adviseren omtrent de verdere ontwikkeling. Het risico-dashboard en de dekkingsgraad monitor, alsmede de noodzakelijke aanpassingen in het dashboard vindt elk kwartaal plaats in de bestuursvergadering. De vastlegging van deze behandeling in de notulen is wel summier en zou bijvoorbeeld kunnen worden uitgebreid met een conclusie omtrent het risicobeeld in het afgelopen kwartaal en de aard van de wijzigingen en uitbreidingen die naar aanleiding van de bespreking moeten worden aangebracht.

Het Fonds is van mening dat aan alle algemene beginselen van risicobeheer voldoet.

Op basis van de overgelegde documentatie en de gevoerde gesprekken volgt de VC de mening van het Fonds.

Zonder afbreuk te doen aan dit oordeel beveelt de VC aan om de behandeling, conclusies van en de acties naar aanleiding van risico-dashboard en dekkingsgraad monitor uitgebreider vast te leggen in de bestuursnotulen.

Reactie Bestuur

Er zal in de notulen nader ingegaan worden op deze beide onderdelen.

Beheersing uitbestedingsrisico's

Normen: Het Fonds zorgt ervoor dat de systematisch geanalyseerde risico's ten aanzien van de uitbestede processen in de uitbestedingsovereenkomsten geadresseerd worden. Het Fonds laat zich informeren over de opzet en werking van beheersingsmaatregelen tegenover alle risico's die het van belang acht.

Het Fonds hanteert de vendor richtlijnen van het concern mede als grondslag voor zijn uitbestedingsbeleid. In het uitbestedingsbeleid is per activiteit aangegeven wie er verantwoordelijk is voor de monitoring van de activiteiten. In de service level agreements zijn bepalingen opgenomen met betrekking tot functiescheidingen en interne controlemaatregelen. De dagelijkse controle op de uitbestede activiteiten is in handen van de pensioenfonds manager.

Bij de toetsing of de uitbestedingspartners hun risico's beheersen spelen de ISAE 3402 rapporten een rol. Deze worden door de Governance en Risk Commissie getoetst en de resultaten van deze toetsing worden vastgelegd en in de bestuursvergadering besproken. De VC heeft kennisgenomen van de analyse van de rapportage door Syntrus. De Governance en Risk Commissie signaleert dat het in het ISAE 3402 rapport geen verklaring heeft teruggevonden van de publicaties omtrent de grote hoeveelheid klachten over de dienstverlening van Syntrus. Deze signalering wordt

afgedaan met de constatering dat het ISAE rapport op processen ingaat en niet op klachten. Naar het oordeel van de VC had er alle aanleiding geweest om op dit punt door te vragen. Het is juist dat een ISAE rapport iets zegt over de in dit rapport beschreven processen, maar dat geeft geen antwoord op de vraag of alle voor het Fonds relevante risico's zijn afgedekt.

Het Fonds is van oordeel dat voldoende aandacht wordt besteed aan het beheersen van de uitbestedingsrisico's.

Op basis van de overgelegde documentatie en de gevoerde gesprekken volgt de VC de mening van het Fonds.

Integriteitsrisico

Norm: Het bestuur draagt zorg voor een systematische analyse van integriteitsrisico's en stelt aan de hand van deze analyse een integriteitsbeleid vast en voert dat beleid uit.

De aanpak met betrekking tot integriteitsrisico's wordt behandeld in hoofdstuk 3 van bijlage 9 van de ABTN. In deze beschrijving wordt een rol toebedeeld aan externe partijen zoals de VC bij de beheersing van de integriteitsrisico's. Deze rolbeschrijving is onjuist en dient te worden aangepast. Er is een aparte analyse (bruto en netto) van de integriteitsanalyse. Recentelijk is hieraan een tweetal scenario's toegevoegd. De acceptatie van de revisie van de integriteitsrisicoanalyse is uitgesteld tot begin 2017 om aansluiting te houden met het eerdergenoemde risk appetite framework.

Het Fonds is van mening dat op deze wijze de integriteitsrisico's voldoende systematisch zijn geanalyseerd en worden beheerst.

Op basis van de overgelegde documentatie en de gevoerde gesprekken volgt de VC de mening van het Fonds.

ICT Risico's

Norm: Het bestuur evalueert en beheerst de ICT risico's in de eigen organisatie, en de organisaties van de werkgevers en de uitbestedingspartners, met name ter waarborging van de vertrouwelijkheid en blijvende juistheid van deelnemersgegevens, bescherming van activa en blijvende integriteit van de informatievoorziening.

De behandeling van ICT risico's in het risk dashboard is summier. Mede naar aanleiding van de vorige visitatie heeft het Fonds alle procedures die gelden met betrekking tot de in eigen huis gebruikte ICT geanalyseerd. Het voornemen is om in de loop van 2017 het risk appetite framework compleet te hebben waarin alle ICT risico's een plaats krijgen. Op basis hiervan moet ook het risk dashboard te worden aangepast en uitgebreid. De ICT risico's bij Syntus worden per kwartaal behandeld

in dier rapportage niet-financiële risico's. Deze rapportage heeft geen aanleiding tot opmerkingen gegeven. Het risico op niet tijdig melden datalekken, etc. is naar aanleiding van de aangescherpte wetgeving in het dashboard opgenomen. De behandeling van een gedurende 2016 opgetreden datalek indiceert dat de desbetreffende procedure werkt.

Het Fonds is van mening op koers te liggen bij het structureren en completeren van het ICT risico-universum.

Op basis van de overgelegde documentatie en de gevoerde gesprekken volgt de VC de mening van het Fonds.

g. Communicatie

Communicatiebeleid

Normen: Het bestuur voert een adequaat communicatiebeleid: het verstrekt de voorgeschreven informatie tijdig en in duidelijke en begrijpelijke bewoordingen. De verstrekte informatie is correct, volledig en evenwichtig. Het beleid bevordert het pensioenbewustzijn van belanghebbenden en stimuleert de dialoog met de belanghebbenden over het gevoerde en te voeren beleid. De effectiviteit van het beleid wordt met enige regelmaat getoetst.

Het fonds heeft in 2016 haar communicatiestrategie en beleid in lijn gebracht met de nieuwe Wet Pensioencommunicatie per 1 juli 2016. Daarin heeft het fonds communicatiedoelstellingen vastgelegd.

In de loop van 2016 is een Communicatieplan geformuleerd voor de wijziging van de pensioenregeling per 1-1-2017. Over het proces van de overgang naar een CDC regeling en de veranderingen (o.a. de risicohouding) als gevolg daarvan voor de deelnemers, is via verschillende (extra-)nieuwsbrieven gecommuniceerd met de deelnemers.

Daarnaast heeft in 2016 meerdere malen communicatie en of presentaties vanuit het bestuur naar de Ondernemingsraad plaatsgevonden

Jaarlijks wordt een "Populair jaarverslag" aan alle gepensioneerde deelnemers verzonden. De actieve deelnemers ontvangen een digitale versie via een persoonlijke email op het kantooradres.

Het fonds beschikt over een brochure met een populaire en verkorte versie van de pensioenregeling

Door middel van een nieuwsbrief worden actieve en gepensioneerde deelnemers elk kwartaal via mail of per brief geïnformeerd over de financiële situatie van het fonds, behaalde rendementen, actualiteiten en bestuursberichten.

Jaarlijks organiseert het fonds bijeenkomsten in alle vestigingen voor actieve deelnemers waarin mededelingen gedaan worden over de financiële situatie van het

fonds, wijzingen in bestuur, statuten, reglementen en het premie-beleggings- en toeslagbeleid. Daarnaast worden mededelingen gedaan over de juridische ontwikkelingen van de pensioenwetgeving.

Voor gepensioneerde deelnemers geeft een vertegenwoordiger van het bestuur aan de Vereniging Deutsche Bank Senioren, een voorlichtingsbijeenkomst zowel in het voorjaar als aan het eind van het jaar. Het fonds streeft naar een optimale communicatie met gepensioneerden en streeft verdere digitale communicatie met de gepensioneerde achterban na.

Het fonds heeft voor de meting van de communicatie een communicatiepanel opgericht, waarin een aantal actieve deelnemers vertegenwoordigd zijn. Jaarlijks wordt deze commissie om feedback gevraagd. Daarnaast zullen belangrijke voorgenomen wijzigingen voorgelegd worden aan dit panel.

De Communicatiecommissie informeert het Verantwoordingsorgaan en het Bestuur jaarlijks over de feedback van deelnemers.

Omdat met ingang van 2016 een grotere rol in de communicatie is toebedeeld aan de werkgever wordt op jaarbasis een uitgebreide presentatie gegeven over (alle veranderingen) in de pensioenwetgeving door een vertegenwoordiging van het bestuur cq. bestuursbureau voor de afdelingen HR en HRS van de werkgever.

Het bestuur is van mening dat het voldoet aan een adequaat communicatiebeleid.

Op grond van de overgelegde documentatie en de gevoerde gesprekken volgt VC de mening van het bestuur.

Informatie aan individuen

Normen: De informatie wordt tijdig verstrekt volgens het voorgeschreven Pensioen 1-2-3 beginsel en voldoet aan de grondbeginselen van het communicatiebeleid. Tijdig wordt de voorgeschreven informatie aangeleverd aan het Pensioenregister.

Op 6 juli 2016 heeft een succesvolle implementatie van Pensioen 1-1-3 op de website van het fonds plaatsgevonden. Daarnaast hebben alle actieven en gepensioneerden een extra brochure ontvangen met niveau 1 informatie.

Het fonds heeft voor starters ook een folder ontworpen waarin de gegevens van de digitale Pensioen 1-2-3 met een toelichting en verwijzing naar de online informatie zijn vermeld. De folder wordt verstrekt door HR bij in diensttreding.

Het fonds is van mening dat het voldoet aan tijdige informatieverstrekking en Pensioen 1-2-3.

Op grond van de overgelegde documentatie en de gevoerde gesprekken volgt VC de mening van het fonds.

Te publiceren informatie

Normen: Alle voorgeschreven informatie wordt tijdig op de website van het Fonds ontsloten, respectievelijk op verzoek ter beschikking gesteld. De informatie voldoet aan de grondbeginselen van het communicatiebeleid.

Op de website staat dat het Verantwoordingsorgaan, “een intern toezichtsorgaan is op het pensioenfonds”. De VC is van mening dat hierdoor onduidelijkheid en verwarring kan ontstaan, ten aanzien van het intern toezicht dat uitgevoerd wordt door de VC. Na signalering hiervan door de VC heeft het bestuur besloten de tekst aan te passen.

Tevens heeft de VC gesignaleerd dat slechts enkele van de wettelijke taken van het Verantwoordingsorgaan op de site zijn weergegeven. Naar aanleiding hiervan heeft het bestuur besloten de wettelijke taken van het Verantwoordingsorgaan (artikel 115a van de Pensioenwet) volledig weer te geven op de site.

Tot slot heeft de VC geconstateerd dat op de website onder ‘Statuten en Reglementen’ de Huishoudelijke reglementen van zowel het Bestuur als van het Verantwoordingsorgaan ontbreken. Het bestuur heeft te kennen gegeven dat dit een omissie is en zal de reglementen toevoegen op de website.

Op de website staan onder ‘Recente publicaties’ de notulen van de Deelnemersvergadering van 2015, maar die van 2016 ontbreken. De reden hiervoor is dat deze notulen nog in concept zijn en uitsluitend goedgekeurde notulen gepubliceerd worden.

In een notitie van de Communicatiecommissie van 26-5 2016 staat dat “Het onderhoud van deze documenten vraagt om een actief beheer om Pensioen 1-2-3 up to date te houden”.

Een up to date beheer van alle gegevens is cruciaal voor een heldere en correcte communicatie van het fonds.

Het bestuur heeft verklaard aan de VC dit de taak is van het Bestuursbureau en onderdeel uitmaakt van de taakomschrijving.

Het fonds is van mening dat verstrekte informatie voldoet aan de wettelijk te publiceren informatie, de tijdigheid en aan de grondbeginselen van het communicatiebeleid.

Op grond van de overgelegde documentatie en de gevoerde gesprekken volgt VC de mening van het fonds, met uitzondering van de ten tijde van de visitatie ontbrekende documenten.

De VC doet de volgende aanbevelingen:

- Het aanpassen van de website voor de gesignaleerde onvolkomenheden en ontbrekende documenten;
- Overwegen om op de website de conceptnotulen van de deelnemersvergaderingen te publiceren;

-
- Een proces inrichten binnen het fonds voor het beheer van de content van de website én de juiste en volledige weergave hiervan.

Reactie Bestuur:

Correct. De website is inmiddels aangepast. Wij publiceren in principe geen concept-notulen, maar gezien de lange doorlooptijd en de weinige wijzigingen die er in deze notulen meestal zijn, zullen wij dit aanpassen.

Er bestaat een proces voor het beheer van de website, dat is vermeld in ons communicatiebeleid. Hieraan is door hoge werkdruk in de afgelopen maanden niet geheel gevolg aan gegeven. Er zal een extra controle ingebouwd worden.

Utrecht, maart 2016
De visitatiecommissie

Dries Nagtegaal

Kees Vernooij

Niek de Jager

Beperking verspreiding

Het visitatierapport is uitsluitend opgesteld voor gebruik door het Fonds en mag zonder onze toestemming vooraf niet aan derden worden verstrekt, behoudens aan de externe toezichthouders. Als gevolg hiervan accepteren wij geen verantwoordelijkheid of aansprakelijkheid tegenover ieder andere persoon die dit verslag in handen krijgt of ter inzage krijgt.

Bijlage 1: Korte samenvatting van aanbevelingen

a. Follow-up aanbevelingen jaarlijkse visitatie 2015

Geen.

b. Algemeen

1. Bij het opstellen van jaarrekening en jaarverslag de hiervoor geldende normen scherper betrekken.
2. De uitingen in de ABTN te beperken tot onderwerpen die het Fonds raken en verwijzingen naar IFRS kwalificaties van de regeling voor de werkgever hierin niet opnemen.

c. Governance

1. In de notulen van de bestuursvergadering het vastleggen van de discussies van de voor en tegens bij besluitvorming in het bestuur beter structureren, waarbij ook de evenwichtige belangenafweging tot uitdrukking komt.
2. De taken en bevoegdheden van de verschillende commissies (incl. eventuele mandaten) opnemen in het huishoudelijk reglement.
3. Het invullen van de third line in het risicomanagement (de interne auditfunctie).
4. Vormgeven aan de verantwoordelijkheid van het bestuur ten aanzien van compliance door zorg te (laten) dragen voor een uitgebreidere rapportage van de compliance officer en bespreking hiervan in het bestuur.

d. Geschiktheid

1. Geen.

e. Beleggingen

1. In overleg met een externe adviseur vormgeven van een toetsbare instructie (met limieten) voor het tactisch rente-afdeckingsbeleid dat door de fiduciair vermogensbeheerder uitgevoerd moet worden.
2. In overleg met een externe adviseur vormgeven van een toetsbare instructie voor het tactisch en operationeel beleid inzake de vastrentende en zakelijke beleggingsportefeuilles.
3. Zorgen voor een consistente formulering in de diverse documenten van de taken en verantwoordelijkheden van de beleggingscommissie, de fiduciair vermogensbeheerder en de IAB.
4. In goed overleg met de extern adviseur nagaan of en zo ja op welke wijze een nadere inkadering (zoals bijvoorbeeld inzake limieten, productspecificaties) van het tactisch en operationeel beleid gewenst is teneinde uitvoering en uitbesteding vanuit het belang van het fonds beter te borgen.
5. Alsnog een formeel evaluatieproces voor de fiduciair beheerder opzetten.

f. Risico's

1. De behandeling, conclusies van en de acties naar aanleiding van risico-dashboard en dekkingsgraad monitor uitgebreider vastleggen in de bestuursnotulen.

g. Communicatie

1. Het aanpassen van de website voor de gesignaleerde onvolkomenheden en ontbrekende documenten.
2. Overwegen om op de website de conceptnotulen van de deelnemersvergaderingen te publiceren.
3. Een proces inrichten binnen het fonds voor het beheer van de content van de website én de juiste en volledige weergave hiervan.

Bijlage 2: Lijst met geraadpleegde documenten

Aan de visitatiecommissie zijn de volgende documenten ter beschikking gesteld.

Jaarverslag 2015
Rapportages/adviezen externe accountant en actuaris + correspondentie in de laatste 12 maanden
Notulen bestuursvergaderingen laatste 12 maanden, idem van Verantwoordingsorgaan en bestuursadviescommissies
Gegeven adviezen aan bestuur buiten accountant/actuaris in de laatste 12 maanden
Statuten
Pensioenreglementen en (eventueel) populaire versie
Herverzekeringscontracten
Uitbestedingcontracten pensioen- en/of vermogensbeheer
Gedragscode en correspondentie bij totstandkoming
Verslag compliance officer
Geschiktheidsplan en correspondentie bij totstandkoming
SLA-rapportages laatste 12 maanden
Klachtenregeling en overzicht klachten laatste 12 maanden
Rapportages vermogens- en pensioenbeheer laatste 12 maanden
ABTN
Correspondentie DNB laatste 12 maanden
Correspondentie sponsor
Communicatieplan
Meest recente ALM-studie
Haalbaarheidstoets
Reglementen Verantwoordingsorgaan en intern toezicht
Delegatiebesluiten
Taakomschrijvingen diverse commissies
Lijst externe adviseurs
Huishoudelijk reglement
Pensioenovereenkomst
Uitvoeringsovereenkomst
Oprachtaanvaarding
Startbrief
Risicomanagement aanpak/rapportages

Bijlage 3: Samenvatting Bevindingen Visitatie 2016

1. Inleiding

Het bestuur heeft VCHolland en daarmee de leden van de visitatiecommissie, na advies van het Verantwoordingsorgaan (VO) van het Fonds, de opdracht gegeven tot de uitvoering van een visitatie bij het Fonds in het kader van een driejaarscyclus van visitaties zoals met het Fonds is overeengekomen.

De visitatiecommissie (VC) heeft tot (wettelijke) taak toezicht te houden op (de totstandkoming van) het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het Fonds.

De visitatiecommissie is ten minste belast met het toezien op een adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur en legt verantwoording af over de uitvoering van de taken aan het verantwoordingsorgaan en de werkgever en in het jaarverslag.

Het intern toezicht vervult zijn taak zodanig dat het bijdraagt aan het effectief en slagvaardig functioneren van het Fonds en aan een beheerste en integere bedrijfsvoering.

VCHolland heeft voor de uitvoering van visitaties een werkwijze ontwikkeld die uiteindelijk uitmondt in een rapportage over de bevindingen en het oordeel van de visitatiecommissie. De visitatieperiode strekte zich uit tot de op ultimo 2016 beschikbare informatie.

2. Oordeel/Bevindingen

Samenvattend oordeel:

De VC is van oordeel dat het beleid van het bestuur voldoende evenwichtig en op een voldoende zorgvuldige manier tot stand is gekomen en uitgevoerd. De VC heeft geen majeure constatering met betrekking tot de algemene gang van zaken in het Fonds en de risicobeheersing.

a. Follow up vorige visitatie

Het bestuur heeft de aanbevelingen van de visitatiecommissie adequaat afgewogen en voor het merendeel opgevolgd, respectievelijk acties geïnitieerd ten behoeve van de opvolging. De VC is van oordeel dat het bestuur daarmee adequaat aandacht heeft geschonken aan de aanbevelingen.

b. Algemene gang van zaken

Het Fonds voert vanaf 1 januari 2017 een regeling uit waarbij de werkgever geen andere verplichting heeft dan het voldoen van de overeengekomen premie (een CDC regeling). Bij de voorbereiding gedurende 2016 is het VO tijdig betrokken. Het VO heeft hierover positief advies uitgebracht. De belangen van de diverse groepen

belanghebbenden zijn evenwichtig afgewogen. De opdracht in de nieuwe vorm is formeel door het Fonds aanvaard.

De VC heeft, om inzicht te verkrijgen in de gang van zaken bij het Fonds, mede kennis genomen van het jaarverslag over 2015. Naar aanleiding hiervan doet de VC de aanbeveling om bij het opstellen van het jaarverslag 2016 de specifiek voor pensioenfondsen geldende normen scherper te betrekken.

c. Governance

De VC heeft geconstateerd dat in algemene zin de factoren die goed pensioenbestuur moeten waarborgen aanwezig zijn en heeft geen belangrijke zaken aangetroffen die een beheerste en integere bedrijfsvoering in de weg staan. Bij belangrijke besluiten geeft het bestuur er blijk van dat belangen evenwichtig worden afgewogen. De VC signaleert ruimte voor verbetering ten aanzien van de vastlegging van de interne beheersingsstructuur en de behandeling (en met name de vastlegging hiervan van de compliance rapportage door het bestuur.

d. Geschiktheid

De VC volgt de mening van het bestuur dat voldoende aandacht wordt besteed aan geschiktheid, betrouwbaarheid en diversiteit.

e. Beleggingen

In algemene zin heeft het Fonds het beleggingsbeleid, alsmede de uitvoering en uitbesteding ervan adequaat vormgegeven. Verdere verbetering van het beleggingsplan is nog mogelijk de toetsbaarheid van de instructies aan de fiduciair beheerder met betrekking tot tactisch en operationeel beleid te vergroten. Tevens kan de consistentie in de formulering van taken en verantwoordelijkheden in de verschillende fondsdocumenten verder worden verbeterd.

f. Risico's

Het Fonds heeft in algemene zin voldoende oog voor het risicobeheer, zoals dit voortvloeit uit een beheerste en integere bedrijfsvoering. Het Fonds is momenteel bezig de aanwezige, zeer uitgebreide, risicodocumentatie samen te vatten in een risk appetite framework. De VC acht dit een goede actie, met name als dit framework als "levend document" gebruikt wordt. Dit kan gestalte krijgen door het periodiek te behandelen in de bestuursvergaderingen en dit ook in de notulen vast te leggen.

g. Communicatie

Het Fonds heeft het communicatiebeleid adequaat opgezet en uitgewerkt. Enkele wettelijk verplichte documenten ontbraken ten tijde van de visitatie op de website. Hierop heeft het Fonds direct actie ondernomen.

De visitatiecommissie

Dries Nagtegaal
Kees Vernooij
Niek de Jager

Bijlage 4: Fact sheet

Algemene oriëntatie:		
Beleggingen voor rekening en risico Fonds	Ja	
Beleggingen voor rekening en risico deelnemer	Nee	
	2014	2015
Aantal deelnemers	861	819
Aantal gewezen deelnemers	1.155	1.193
Aantal pensioengerechtigden	316	338
	<u>2.332</u>	<u>2.350</u>
Rangorde	181	172
Aantal fondsen met complete gegevens	279	251
	2014	2015
Premie werknemers	2.100	1.828
Premie werkgevers	18.257	15.372
	<u>20.357</u>	<u>17.200</u>
Rangorde	103	113
Aantal fondsen met complete gegevens	279	251
	2014	2015
Reële dekkingsgraad	0,0%	93,0%
Rangorde	nb	57
	2014	2015
Uitvoeringskosten per deelnemer	-	682
Rangorde (laagste kosten, laagste rang)	nb	198
Kosten vermogensbeheer	0,00%	0,44%
Rangorde (laagste kosten, laagste rang)	nb	163
Transactiekosten	-	0,03%

Jaar	2015	2016	2016	2016
Kwartaal	4	1	2	3
Aantal fondsen met complete gegevens	220	226	221	219
Beleidsdekkingsgraad	116,8%	114,3%	112,5%	112,9%
Vereiste dekkingsgraad	110,9%	109,5%	109,5%	109,6%
Surplus / tekort	5,9%	4,8%	3,0%	3,3%
Rangorde	18	19	20	18
Mutatie surplus / tekort	-3,5%	-1,1%	-1,8%	0,3%
Rangorde	194	89	85	19

Beleggingen voor rekening en risico pensioenfonds					
Jaar	2015	2016	2016	2016	Cumulatief
Kwartaal	4	1	2	3 (ongewogen)	
Aantal fondsen met complete gegevens	221	227	221	219	217
Beleggingen (X 1 miljoen)	319	368	391	409	
Rangorde	142	140	138	136	
Rendement	-0,7%	14,0%	5,5%	3,1%	23,1%
Rangorde	219	3	41	60	7